

شناسایی و رتبه‌بندی دلایل گرایش زنان به بدحجابی از دیدگاه پرستاران مراکز درمانی شهرستان نهاوند (مطالعه موردی بیمارستان علیمرادیان نهاوند)

اژدر شمشکانی^۱، محمدصادق جوشقانی^۲، حمیدرضا مرادی رستگار^۳ - مهران رشیدی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۱۲

چکیده

این پژوهش با هدف شناسایی و رتبه‌بندی دلایل گرایش زنان به بدحجابی از دیدگاه پرستاران بیمارستان‌ها و مراکز درمانی شهرستان نهاوند (مطالعه موردی بیمارستان علیمرادیان نهاوند) انجام شد. پژوهش حاضر یک مطالعه پیمایشی است که در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی شهرستان نهاوند بر ۷۰ پرستار خانم انجام شده است. داده‌ها براساس پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری شده است. اعتبار ابزار با روش اعتبار محتوایی و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محرز شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی به کمک نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شده است. بر اساس داده‌های این تحقیق، پنج عامل مؤثر در گرایش به بدحجابی از دیدگاه پرستاران به ترتیب: فقر مالی - عقده دگر آزاری در بین برخی از زنان (سادیسم) - کار بیرون از خانه زنان - بدحجابی پلی برای رسیدن به ازدواج (جلوه‌گری برای پیدا کردن زمینه‌های ازدواج) و - ارائه نشدن تعریف مشخص از پوشش الزامی زنان در جامعه بیان شد.

با توجه به یافته‌ها، راهکارهای مورد اولویت برای مقابله با بدحجابی، تأمین شغل و مسکن و ایجاد زمینه ازدواج آسان برای جوانان می‌باشد چرا که با تأمین شغل و مسکن، بسیاری از خانم‌ها فقط به کار خانه‌داری پرداخته و از کارکردن در بیرون خانه منصرف خواهند شد. همچنین، تعریف حدود شرعی حجاب و مصادیق بدحجابی می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد.

واژگان کلیدی: بدحجابی، پرستاران، دلایل بدحجابی، نهاوند.

۱. کارشناس ارشد علوم تربیتی. (نویسنده مسؤل) azhdarshamkani@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد الهیات و معارف اسلامی، گروه معارف، دانشکده الهیات حوزه علمیه واحد قم.

۳. کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.

۴. عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور واحد نهاوند.

مقدمه

حجاب در لغت به معنای پرده‌هایی است که مانع از دیدن باشد، چه این پرده ظاهری باشد و چه باطنی (راغب اصفهانی، ۱۴۱۶: ۶۰)، رعایت پوشش و حجاب برای زنان از ضروریات اسلام است و هیچ یک از پیروان مذاهب اسلامی در ضرورت آن تردیدی ندارند و هیچ عالم اسلامی نیز ترک آن را جایز نمی‌داند؛ زیرا دستور صریح قرآن است و هیچ توجیه و تأویلی در آن راه ندارد (ورعی، ۱۰۴: ۱۳۸۷- امامی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸).

"قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ" (نور/۳۰-۳۱) "ای رسول ما، مردان مؤمن را بگو تا چشم‌ها (از نگاه ناروا بپوشند) و عفت‌شان را محفوظ دارند که این برای پاکیزگی شما اصلح است و البته خدا به هر چه کنید کاملاً آگاه است. ای رسول، زنان مؤمن را بگو تا چشم‌ها را از نگاه ناروا بپوشند و عفت و پاک‌دامنی را حفظ کنند و زینت و آرایش خود - جز آن چه قهراً ظاهر می‌شود - را بر بیگانه آشکار نسازند."

"حجاب" از جمله هنجارهایی است که اگرچه مربوط به فرد و نوع دیدگاه اوست، اما به جهت اثرات اجتماعی آن اهمیتی فراتر از موضوع فردی پیدا کرده و در قالب فرهنگ اجتماعی نمود پیدا می‌کند. حجاب در جوامع مختلف ابعاد گوناگونی دارد، اصولاً در جوامع شرقی و به خصوص جوامع دینی به دلیل نقش فرهنگی آن و وجود حد و مرز آزادی‌ها، بیشتر مورد توجه قرار دارد، اما در جوامع غربی به دلیل حد بالای آزادی جنسی، فردی و اجتماعی، حجاب مسأله‌ای غریب جلوه نموده و حتی با آن به مبارزه و مقابله می‌پردازند، اما نکته‌ای که باید به آن توجه داشت، این است که مسأله حجاب همانگونه که تأثیرات مثبتی بر امنیت جامعه دارد، بی‌حجابی نیز دارای تأثیرات

سوء و گاه ویرانگری بر امنیت و سلامت جامعه دارد (مایل افشار، ۱۳۹۰: ۴۳). حجاب به‌عنوان پوششی برای زن، بهترین و زیباترین امانتی است که خداوند در فطرت زن به ودیعه نهاده است و جامعه برای سالم ماندن از فتنه، فساد و شیوع ناهنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی نیازمند و محتاج حجاب بانوان می‌باشد و زن با قبول چنین امانتی کیان خانه و خانواده را از هرگونه انحراف و گمراهی حفظ می‌کند چرا که اگر این سنگر آسیب ببیند و یا فرو ریزد، عوامل سعادت، پاک زیستی و شرافت آن‌ها ویران خواهد شد.

امنیت رهاوردی است که در سایه سلامت یک جامعه به مردم اهدا می‌شود و جامعه‌ای پویا خواهد بود که افراد آن در تمامی ابعاد از امنیت لازم برخوردار باشند. بخش قابل توجهی از امنیت به عهده زنان است؛ زیرا با حفظ پوشش و رعایت حجاب و عفاف می‌توانند سلامتی جامعه را تضمین کنند. اگر این امر مهم در جامعه رعایت نشود نه تنها آرامش را از خود، بلکه از افراد دیگر نیز سلب کرده و زندگی در چنین جامعه‌ای در معرض خطر قرار خواهد گرفت. بدحجابی و رعایت نکردن پوشش ابتدا فعالیت‌های خود فرد، سپس فعالیت‌های اجتماع را به سستی می‌کشاند و جامعه را از وظیفه‌ای که بر دوش افراد آن محول شده است باز نگه می‌دارد (مایل افشار، ۱۳۹۰: ۴۳). اما اگر زن رعایت پوشش و حجاب کامل را داشته باشد در سایه آن می‌تواند وظیفه‌ای را که جامعه به او سپرده است، به خوبی انجام دهد و بستر مناسبی برای فعالیت‌های افراد جامعه به وجود آورد.

در جامعه‌ای که بدحجابی رواج پیدا کند، چشم و هم‌چشمی‌ها و خودنمایی‌ها رو به تزاید خواهد گذاشت و بدحجابان سعی می‌کنند به گونه‌ای دلفریب‌تر خود را ارائه و چشمان بیشتری را متوجه خود سازند. این آلودگی رفته‌رفته، به لایه‌های دیگر جامعه سرایت خواهد کرد، تا جایی که ساحت کل جامعه را آلوده سازد.

از آن‌جا که حجاب در جامعه ما موضوعی دینی و شرعی است، از اهمیت فوق

العاده‌ای برخوردار است و عدم توجه به آن تبعات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی را به دنبال دارد. دستورات صریح دینی ما بر حفظ حجاب زنان که تقریباً نیمی از جمعیت جامعه را تشکیل می‌دهند، تاکید دارد. در بیان اهمیت پرداختن به بحث معضل بدحجابی و ارائه راهکارهایی برای پیشگیری و مقابله با آن (رادمندی و فردوسی پور ۱۳۹۰: ۶۸) نیز بیان می‌کنند حجاب و پوشش زنان به مثابه موضوعی دارای حساسیت اجتماعی، مورد توجه اندیشمندان و متولیان فرهنگ در جوامع اسلامی بوده و بررسی ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و اصول اخلاقی جامعه مدرن، گسترش و پیچیدگی ارتباطات، سیاسی شدن موضوع حجاب، گره خوردن منافع نظام سرمایه‌داری با مسأله پوشش و ارتباط حجاب با هویت و شخصیت فردی همه نشانگر آن هستند که مسأله بدحجابی امروزه به‌عنوان پدیده‌ای جدید و ارمان عصر حاضر قابلیت مطالعه و بررسی بیشتری را دارد. در خصوص علل بدحجابی نیز پژوهش‌های مختلفی انجام شده است، به‌عنوان مثال، موسوی (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان "زمینه‌های شخصیتی جلوه‌نمایی بانوان از منظر قرآن و حدیث" عنوان می‌دارد عواملی همچون «بحران هویت، فقدان معنویت و محبت، ناآگاهی از پیامدهای جلوه‌نمایی، عدم پای‌بندی به ارزش‌های اسلامی، عزت‌نفس پایین و احساس حقارت، فقر عاطفی، ترس و یأس، بی‌توجهی به زمینه‌های طبیعی میل به خودنمایی در زنان، و ضعف حیا» در بی‌حجابی و جلوه‌گری و پوشش لباس‌های غیرمتعارف بانوان، به ویژه دختران، نقش اساسی دارد. یعقوبیان و همکاران (۱۳۹۳) نیز در پژوهشی تحت عنوان "علل گرایش به بدحجابی از دیدگاه دانشجویان دختر دانشگاه علوم پزشکی بابل" که در دانشگاه علوم پزشکی بابل بر ۱۰۰ دانشجوی دختر انجام شده است به این نتیجه رسیدند که چهارعامل مؤثر با بیشترین میزان در گرایش به بدحجابی از دیدگاه دانشجویان به ترتیب مدپرستی ۵۱٪، جلب توجه دیگران ۴۵/۳٪، انتخاب دوست ۴۳٪ و اعتقادات دینی ۳۹/۵٪ می‌باشد.

علوی و حجتی (۱۳۸۶) تحقیقی با عنوان "عوامل مؤثر بر بدحجابی دختران دانشگاه

شهید باهنر کرمان" بر روی نمونه ۴۰۰ نفری از دانشجویان انجام داده ۲۰۰ نفر آنها دانشجویان دختر بدحجاب و ۲۰۰ نفر دیگر دانشجویان دختر با حجاب) است، نتایج تحقیق نشان می‌دهد: وضعیت دینی دانشجویان در بدحجابی آنان مؤثر است. وضعیت روانی دانشجویان در بدحجابی آنان مؤثر نیست. خصوصیات شخصی شامل رشته تحصیلی، تعداد واحد گذرانده، سن، معدل دیپلم و ... تأثیری در بدحجابی دانشجویان ندارند، به جز متغیرهای علاقه‌مندی به رشته، اهمیت دادن به مدگرایی و میزان در تضاد دیدن پوشش زن با تلاش‌های اجتماعی، که این سه متغیر در بدحجابی تأثیر دارند. نگرش‌های سیاسی در بدحجابی تأثیرگذارند. وضعیت جسمانی در بدحجابی مؤثر نیست. وضعیت اقتصادی و خانوادگی شامل متغیرهای متفاوتی بوده که بعضی از آنها از جمله تعداد کل افراد خانواده و وضعیت اقتصادی خانواده بر بدحجابی دانشجویان تأثیر ندارند و متغیرهای اختلاف بین والدین، مدرک تحصیلی پدر و مادر، وضعیت اعتقادی والدین در بدحجابی دانشجویان مؤثر می‌باشد.

خصوصیات دوستان در بدحجابی دانشجویان مؤثر نمی‌باشد. بهرام‌زاده و لطفی (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان "نقش حجاب در جامعه و شناسایی علل رواج بدحجابی در بین جوانان، مطالعه موردی: مراکز آموزشی شهر اهواز" با هدف بیان نظرات اقشار مختلف جامعه درباره عوامل مؤثر بر بی‌حجابی و جایگاه، ضرورت و علل وجود حجاب در جامعه است، انجام داده است. نتایج این تحقیق بر اساس نمونه‌ای مشتمل بر دانشجویان و دانش‌آموزان دبیرستانی به دست آمده و نشان می‌دهد که متغیر کاهش حساسیت مردم درباره وضعیت پوشش فرزندان، بیشترین تأثیر را بر بدحجابی دارد. این در حالی است که متغیرهای «تحریف مفاهیم حجاب در جامعه»، «تلقی حجاب به عنوان محدودیتی در روابط اجتماعی»، «کاهش آگاهی مردم از مفاهیم حجاب» و «عدم تبلیغ و آموزش مناسب حجاب در رسانه‌ها» به ترتیب تأثیرهای بعدی را بر این مسأله دارند.

بنابراین، از آنجایی که رعایت حجاب از نحوه گرایش افراد ناشی می‌شود، شناخت گرایش پرستاران نسبت به پوشش اسلامی و عوامل مرتبط، در شکل‌گیری آن ضروری است. امید است با دستیابی به علل گرایش به بدحجابی و پوشش‌های نامتعارف در بین زنان، مسؤولین با برنامه‌ریزی‌های مبتنی بر شواهد در تعمیم و ترویج این معروف دینی کوشا باشند. بنابراین، مسأله اصلی این پژوهش این است که دلایل گرایش زنان به بدحجابی از دیدگاه پرستاران بیمارستان‌ها و مراکز درمانی شهرستان نهاوند چیست؟

حجاب را از دو بعد لغوی و اصطلاحی می‌توان تعریف کرد که در بعد لغوی در ساده‌ترین تعریف حجاب به معنی پوشش و فاصله میان دو چیز معنا شده است؛ چنان که ابن منظور می‌نویسد: "الحجاب: الستر... و الحجاب اسم ما احتجب به و کل ما حال بین شیئین: حجاب... و کل شیء منع شیئاً فقد حجب...". (ابن منظور، ۲۰۰۰ م، ج ۴: ۳۶)

"حجاب به معنای پوشانیدن است و اسم چیزی است که پوشانیدن با آن انجام می‌گیرد و هر چیزی که میان دو چیز، جدایی می‌اندازد، حجاب گویند و هر چیزی که مانع از چیز دیگر شود او را حجب نموده است." و در کلامی دیگر خداوند مَنّان می‌فرماید: "... وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ... " (فصلت / ۵) "... و میان ما و تو پرده‌ای وجود دارد ...، نیز بدین معنا به کار رفته است." شهید مطهری در مورد واژه «حجاب» با تأکید بر مفهوم «پوشش» بیان می‌کنند: "کلمه حجاب هم به معنی پوشیدن است و هم به معنی پرده و حاجب. بیشتر استعمالش به معنی پرده است. این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می‌دهد که پرده وسیله پوشش است، و شاید بتوان گفت که به حسب اصل لغت هر پوششی حجاب نیست، آن پوششی حجاب نامیده می‌شود که از طریق پشت پرده واقع شدن صورت گیرد. در قرآن کریم در داستان سلیمان، غروب خورشید را این طور توصیف می‌کند: "... حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ " (ص / ۳۲) "تا آن وقتی که خورشید در پشت پرده مخفی شد." پرده حاجز میان قلب و شکم را "حجاب" گویند. (مطهری، ۱۳۵۳: ۶۳) در کتب لغت فارسی نیز برای واژه "حجاب" معنای مختلفی مانند: "پرده،

ستر، نقابی که زنان چهره خود را به آن می‌پوشانند، روی بند، برقع، چادری که زنان سرتاپای خود را بدان می‌پوشانند. " (معین، ۱۳۷۹، ج ۱: ۱۳۴۰ - عمید، ۱۳۶۷: ۵۵۷) آمده است. در مجموع؛ می‌توان گفت حجاب به معنی پوشش، بدیهی‌ترین تعریفی است که می‌توان به آن اشاره کرد. به نظر می‌رسد واژه "ستر" در طول زمان به "پوشش" تغییر یافته است که زن در پس پوششی مانند حجاب خود را در جامعه از گزندهای مختلف مصون می‌دارد. چنان که "حجاب" در علوم چون عرفان و طب و شاید دیگر علوم اصطلاح خاصی دارد؛ اما این واژه در قرآن و حدیث نیز با عنایت به همین معنای لغوی به کار رفته و معنای خاصی پیدا نکرده است. در دوران متأخر این واژه معنای اصطلاحی خاصی پیدا کرده و به پوشش خاص زنان اطلاق شده است. (جمشیدی، ۱۳۸۶: ۲) شهید مطهری در مورد واژه "ستر" و تغییر آن به "پوشش" می‌نویسد: "مورد استعمال کلمه [ستر به پوشش در مفهوم] حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدیدی است. در زمان قدیم و مخصوصاً در اصطلاح فقهاء، کلمه «ستر» که به معنی پوشش است به کار رفته است. فقها چه در کتاب الصلوه و چه در کتاب النکاح که متعرض این مطلب شده اند، کلمه ستر را به کار برده‌اند، نه کلمه حجاب را. بهتر این بود که این کلمه عوض نمی‌شد و ما همیشه همان کلمه پوشش را به کار می‌بردیم، زیرا چنان که گفتیم معنی شایع لغت حجاب، پرده است و اگر در مورد پوشش به کار برده می‌شود به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن است و همین امر موجب شده که عده زیادی گمان کنند که اسلام خواسته است زن همیشه پشت پرده و در خانه محبوس باشد و بیرون نرود. پوشش زن در اسلام، این است که زن در معاشرت خود با مردان بدن خود را بپوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد. (مطهری، ۱۳۵۳: ۶۴) بنابراین گواهی متون تاریخی، در اکثر قریب به اتفاق اقوام و ملل، حجاب در میان زنان معمول بوده، هر چند فراز و نشیب‌های زیادی را طی کرده است و گاهی با اعمال سلیقه حاکمان تشدید یا تخفیف یافته است ولی هیچ‌گاه به طور کامل از میان نرفته است. «مورخان به ندرت از اقوامی

بدوی یاد می‌کنند که زنان‌شان دارای حجاب مناسب نبوده یا به صورت برهنه در اجتماع ظاهر می‌شدند. تعداد این اقوام به قدری نادر است که در مقام مقایسه - به قول اندیشمندان - قابل ذکر نیستند و شاید بتوان گفت: وجود برخی موانع سبب جلوگیری از بروز تمایلات و استعدادهای فطری و طبیعی آنان شده است و یا عواملی باعث انحراف آنان از مسیر فطرت گشته است (محمدی آشنانی، ۱۳۷۳: ۲۲). شهید مطهری در مورد این که کدامین اقوام دارای حجاب بوده‌اند، چنین بیان می‌کند: "در ایران باستان و در میان قوم یهود و احتمالاً در هند حجاب وجود داشته است و از آن چه در قانون اسلام آمده سخت‌تر بوده است اما در عرب جاهلیت حجاب وجود نداشته است و به وسیله اسلام در عرب پیدا شده است" (مطهری، ۱۳۵۳: ۵). مهدی قلی هدایت در کتاب «خاطرات و فطرت زنانه پوشش در ملل مختلف» می‌گوید: "اگر به لباس ملی کشورهای جهان بنگریم، به خوبی حجاب و پوشش زن را در می‌یابیم. براون و اشنایور، نویسنده غربی، در کتابی به نام «پوشاک اقوام مختلف»، پوشاک اقوام گوناگون جهان از عهد باستان تا قرن بیستم را به صورت مصور ارائه کرده‌اند. نگاهی کوتاه به این کتاب روشنگر این واقعیت است که در عهد باستان در میان یهودیان، مسیحیان، زرتشتی‌ها، یونانیان و اهالی روم، آلمان، خاور نزدیک و برخی مناطق دیگر پوشش زن به طور کامل رعایت می‌شده است، به گونه‌ای که زنان چین در معابر عمومی جز در پرده و ملحفه ظاهر نمی‌شدند و در خانه نیز دارای اندرونی و بیرونی بوده‌اند" (هدایت، ۱۳۶۳: ۴۰۵)

انواع حجاب:

حجاب چشم: "قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ" (نور/۳۰) ای رسول ما به مردان مؤمن بگو تا چشم‌ها را از نگاه ناروا بپوشند. "قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ" (نور/۳۱) ای رسول به زنان مؤمن بگو تا چشم‌ها را از نگاه ناروا بپوشند.

حجاب در گفتار: نوع دیگر حجاب و پوشش قرآنی، حجاب گفتاری زنان در مقابل نامحرم است: لَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ (احزاب/۳۲) پس زنه‌ار نازک و

نرم با مردان سخن نگویند؛ مبادا آن که دلش بیمار (هوا و هوس) است به طمع افتد. حجاب رفتاری: نوع دیگر حجاب و پوشش قرآنی، حجاب رفتاری زنان در مقابل نامحرم است. به زنان دستور داده شده است به گونه‌ای راه نروند که با نشان دادن زینت‌های خود باعث جلب توجه نامحرم شوند و لَا يَضْرِبْنَ بِالرِّجْلِينَ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ (نور/۳۱) و آن طور پای به زمین نزنند که خلخال و زیور پنهان پاهایشان معلوم شود. از مجموع مباحث طرح شده به روشنی استفاده می‌شود که مراد از حجاب اسلامی، پوشش و حریم قایل شدن در معاشرت زنان با مردان نامحرم در انحای مختلف رفتار، مثل نحوه‌ی پوشش، نگاه، حرف زدن و راه رفتن است.

پژوهش حاضر از نظر روش، توصیفی پیمایشی و از حیث هدف، کاربردی است. جامعه آماری پژوهش پرستاران مشغول به کار در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی شهرستان نهاوند بود. نمونه‌گیری تحقیق به صورت سرشماری است، عبارتی تمامی افراد موجود در جامعه آماری، شامل ۷۰ نفر، مورد پرسش قرار گرفته‌اند. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته شامل ۵۳ سؤال است که اعتبار آن با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به دست آمده که حاکی از اعتبار بالای ابزار پژوهش می‌باشد. روایی پرسشنامه با استفاده از روش روایی - محتوایی به وسیله داوران متخصصان جامعه شناسی و روان شناسی و افراد اهل فن در امور مذهبی تأیید گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون آماری فرید من و t تک نمونه‌ای استفاده شد.

سؤالات پژوهش

۱- دلایل گرایش زنان به بدحجابی از دیدگاه پرستاران بیمارستان‌ها و مراکز درمانی شهرستان نهاوند کدامند؟

۲- میزان اهمیت و اولویت عوامل گرایش به بدحجابی چگونه است؟

یافته‌های پژوهش

نتایج به دست آمده از آزمون سؤالات پژوهش با استفاده از آزمون t تک گروهی (برای تعیین عوامل مرتبط با بدحجابی) و آزمون فرید من (برای رتبه‌بندی) به شرح زیر بوده است:

جدول شماره ۱: سنجش تعیین عوامل مرتبط با بدحجابی و میزان اهمیت و اولویت عوامل گرایش به بدحجابی با استفاده از آزمون t-test تک گروهی و فریدمن.

ردیف	گویه ها	انحراف استاندارد	میانگین نمونه	میانگین نظری	مقدار t	معناداری	میانگین رتبه	رتبه
۱	مدگرایی (تنوع خواهی) و چشم و هم چشمی از دوستان و همکاران و فامیل	1.30	3.5429	3	3.5	.001	30.03	۱۲
۲	عدم هدایت والدین در دوران کودکی برای نوع انتخاب پوشش (انتقال ندادن احساس و باورهای ارزشی به فرزندان بدلیل وجود اختلاف بین والدین در تربیت)	1.04	2.8857	3	-0.9	.363	22.15	۵۱
۳	عدم آگاهی و شناخت از فلسفه حجاب	1.10	2.9857	3	-0.1	.914	22.59	۴۷
۴	بیکاری	1.30	3.6286	3	4.1	.000	31.02	۸
۵	فقر مالی	1.22	3.8429	3	5.8	.000	34.10	۱
۶	نشان دادن ثروت مالی با پوشیدن پوشش غیر متعارف	1.11	3.0857	3	0.6	.522	24.69	۳۸
۷	جلب توجه دیگران (بیماری هیستری - جلوه گری)	1.07	2.9286	3	-0.6	.577	22.11	۵۳
۸	ملامت دیگران در خصوص داشتن پوشش چادر	1.25	3.4286	3	2.9	.005	29.01	۱۶
۹	ضعف ایمان و اعتقادات دینی	1.41	3.1000	3	0.6	.554	23.48	۴۵
۱۰	بدحجابی پلی است برای رسیدن به ازدواج (جلوه گری برای پیدا کردن زمینه های ازدواج)	1.18	3.5571	3	4.0	.000	31.46	۴

ردیف	گویه ها	انحراف استاندارد	میانگین نمونه	میانگین نظری	مقدار t	معناداری	میانگین رتبه	رتبه
۱۱	عقدہ دگرآزاری در بین برخی از زنان (سادیسیم)	1.19	3.7714	3	5.4	.000	34.07	۲
۱۲	وجود خلأهای عاطفی و نیاز به ابراز وجود	1.04	3.0429	3	0.3	.732	23.75	۴۳
۱۳	دگرگونی ارزش‌های زنان توسط فرهنگ ستیزان (تحریف مفاهیم حجاب در جامعه)	1.06	3.0857	3	0.7	.501	24.71	۳۷
۱۴	دوستی با افراد بدحجاب	0.99	3.2571	3	2.2	.033	27.16	۲۶
۱۵	کسب موقعیت	1.12	3.4286	3	3.2	.002	29.49	۱۴
۱۶	میل به خودنمایی-تبرج و خودآرایی (اظهار جذابیت)	1.09	2.9429	3	-0.4	.662	22.19	۴۹
۱۷	لذت جویی (زیبایی طلبی)	1.08	3.0714	3	0.6	.582	24.18	۴۱
۱۸	میل به تظاهرات جنسی و جلب جنس مخالف	1.17	3.1429	3	1.0	.311	26.01	۳۲
۱۹	کاهش حساسیت مردم و مسئولان درباره وضعیت پوشش (عدم برخورد جدی با بدحجابی)	1.16	3.3286	3	2.4	.021	28.21	۱۹
۲۰	تلقی حجاب به عنوان محدودیت در روابط اجتماعی	1.06	3.4571	3	3.6	.001	31.03	۷
۲۱	عدم رعایت پوشش اسلامی از سوی افراد خانواده	1.03	3.5000	3	4.1	.000	30.85	۹
۲۲	ارائه نشدن تعریف مشخص از پوشش الزامی زنان در جامعه	1.15	3.5714	3	4.2	.000	31.40	۵

ردیف	گویه ها	انحراف استاندارد	میانگین نمونه	میانگین نظری	مقدار t	معناداری	میانگین رتبه	رتبه
۲۳	عدم نظارت مسئولان و دستگاههای ذریع بر موسسات تولیدی.	1.16	3.3000	3	2.2	.034	27.80	۲۱
۲۴	عدم نظارت بر فیلم های سینمایی و تلویزیونی که باعث ترویج مدهای جدید و بدحجابی می شود.	1.11	2.9286	3	-0.5	.591	22.18	۵۰
۲۵	تهاجم فرهنگی (اشاعه مصرف گرایی فرهنگی) از طریق رسانه های جمعی برای تخریب و استحاله حجاب (ترویج بدحجابی از طریق ماهواره و شبکه های اجتماعی توسط نظام رسانه ای غرب)	1.09	2.9714	3	-0.2	.827	22.75	۴۶
۲۶	داشتن تعارض با خانواده (لجبازی با خانواده و انتقام جویی)	1.07	3.3143	3	2.5	.017	28.09	۲۰
۲۷	کار بیرون از خانه زنان	1.14	3.7714	3	5.6	.000	33.56	۳
۲۸	کوتاهی در انجام فریضه امر به معروف و نهی از منکر در جامعه	1.20	3.1143	3	0.8	.428	25.51	۳۴
۲۹	عدم برنامه ریزی فرهنگی از سوی مسئولان فرهنگی	1.03	3.2714	3	2.2	.032	27.71	۲۲
۳۰	نداشتن خاطره خوب از حجاب در دوران گذشته (سخت گیری والدین در رابطه با حجاب در دوران کودکی)	1.15	3.4714	3	3.4	.001	30.35	۱۱
۳۱	نبود سبک زندگی دینی در خانواده	1.01	3.0714	3	0.6	.557	24.46	۴۰
۳۲	اعتقاد داشتن به فمینیسم (نظر داشتن به اصل	1.08	3.2286	3	1.8	.081	26.95	۲۷

ردیف	گویه ها	انحراف استاندارد	میانگین نمونه	میانگین نظری	مقدار t	معناداری	میانگین رتبه	رتبه
	آزادی زنان)							
۳۳	عدم تبلیغ و آموزش مناسب حجاب در رسانه‌ها	1.10	3.4000	3	3.1	.003	29.30	۱۵
۳۴	عدم آشنایی با مضرات و پیامدهای منفی بدحجابی	1.14	3.0571	3	0.4	.676	23.98	۴۲
۳۵	عدم پابندی خانواده‌ها به فرائض مذهبی	1.09	3.1571	3	1.2	.230	25.66	۳۳
۳۶	احساس زشت شدن یا پایین آمدن شخصیت با رعایت حجاب	1.09	3.1714	3	1.3	.192	26.10	۲۹
۳۷	گرایش برخی زنان با حجاب به گناهمانی چون غیبت و...که باعث دافعه برخی افراد می‌شود	1.10	3.3143	3	2.4	.019	28.38	۱۷
۳۸	عدم وجود، تولید و عرضه لباس‌های جذاب و شیک باحجاب متناسب با قواعد اسلامی	1.10	2.9857	3	-0.1	.914	23.54	۴۴
۳۹	ضعف غیرت مردان	1.10	2.9429	3	-0.4	.666	22.34	۴۸
۴۰	رواج شدن رسم و رسوم جشن‌های غربی در عروسی‌ها و مهمانی‌های ما	1.14	2.9714	3	-0.2	.835	22.14	۵۲
۴۱	فراموشی بدحجابان از ارزش والای فرهنگ انقلاب و شهدای جنگ تحمیلی	1.12	3.1429	3	1.1	.290	26.05	۳۰
۴۲	جبران شکست‌های اجتماعی و سیاسی (اعتراض اجتماعی)	1.06	3.4429	3	3.5	.001	29.86	۱۳

ردیف	گویه ها	انحراف استاندارد	میانگین نمونه	میانگین نظری	مقدار t	معناداری	میانگین رتبه	رتبه
43	اختلاط در سایه ارتباطات خانوادگی بی ضابطه	1.00	3.5000	3	4.2	.000	30.54	۱۰
۴۴	بی‌احترامی به حجاب و بانوان محجبه	1.19	3.5857	3	4.1	.000	31.26	۶
۴۵	بی توجهی به پوشش مردان	1.18	3.2571	3	1.8	.072	27.16	۲۴
۴۶	اختلاط زنان و مردان در محیط‌های گوناگون	1.14	3.2714	3	2.0	.051	26.94	۲۸
۴۷	فقدان پوشش‌های ارزان و جذاب اسلامی به ویژه چادر و مدل‌های مناسب لباس و بالعکس	1.12	3.1714	3	1.3	.203	26.04	۳۱
۴۸	ضعف در ارائه الگوهای موفق رفتاری و فقدان این الگوها در برخی عرصه‌های تأثیرگذار	0.99	3.0571	3	0.5	.631	24.84	۳۹
۴۹	خودباختگی فرهنگی	1.03	3.2571	3	2.1	.041	27.46	۲۳
۵۰	تأخیر در ازدواج	1.15	3.3429	3	2.5	.015	28.25	۱۸
۵۱	عدم‌ارضا نیاز زن به ستوده شدن و تحسین از سوی خانواده	1.15	3.1571	3	1.1	.257	25.47	۳۵
۵۲	شیوع ابزارهای ارتباط جمعی و استفاده ناصحیح از آنها	1.13	3.1429	3	1.1	.295	25.34	۳۶
۵۳	نبودن برنامه راهبردی مشخص و معین فرهنگی در راستای درونی کردن ارزش‌های اسلامی- انقلابی	0.97	3.2286	3	2.0	.052	27.31	۲۵

میانگین نمونه: ۳/۲۵ میانگین نظری

در جدول ۱ عوامل مرتبط با گرایش پرستاران به بدحجابی مشخص شده است. برای بررسی معنی‌داری هر یک از این عوامل از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد عواملی مثل ۱- فقر مالی ۲- عقده دگرآزاری در بین برخی از زنان (سادیسیم) ۳- کار بیرون از خانه زنان ۴- بدحجابی پلی برای رسیدن به ازدواج (جلوه‌گری برای پیدا کردن زمینه‌های ازدواج) ۵- ارائه نشدن تعریف مشخص از پوشش الزامی زنان در جامعه ۶- بی‌احترامی به حجاب و بانوان محجبه ۷- تلقی حجاب به‌عنوان محدودیت در روابط اجتماعی ۸- بی‌کاری ۹- عدم رعایت پوشش اسلامی از سوی افراد خانواده ۱۰- اختلاط در سایه ارتباطات خانوادگی بی‌ضابطه، در گرایش به بدحجابی از دیدگاه پرستاران مؤثر بوده است. رتبه‌بندی این عوامل در ستون آخر آمده است.

بحث و نتیجه‌گیری

سؤال اول: دلایل گرایش زنان به بدحجابی از دیدگاه پرستاران بیمارستان‌ها و مراکز درمانی شهرستان نهاوند کدامند؟

نتایج آزمون این سؤال با استفاده از آزمون آماری تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهد از ۵۳ عامل شناسایی شده در جدول شماره یک ۴۴ عامل معنی‌دار می‌باشد؛ یعنی میانگین بدست آمده از میانگین نظری (۳) بیشتر می‌باشد و نشان دهنده تأثیر عوامل فوق بر بدحجابی از دیدگاه پرستاران بوده و ۹ عامل معنی‌دار نمی‌باشد یعنی این ۹ عامل (۱- عدم‌هدایت والدین در دوران کودکی برای نوع انتخاب پوشش (انتقال ندادن احساس و باورهای ارزشی به فرزندان بدلیل وجود اختلاف بین والدین در تربیت) ۲- عدم‌آگاهی و شناخت از فلسفه حجاب ۳- جلب توجه دیگران (بیماری هیستری - جلوه‌گری) ۴- میل به خودنمایی - تبرج و خودآرایی (اظهار جذابیت) ۵- عدم‌نظارت بر فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی که باعث ترویج مدهای جدید و بدحجابی می‌شود ۶- تهاجم فرهنگی (اشاعه

مصرف‌گرایی فرهنگی) از طریق رسانه‌های جمعی برای تخریب و استحاله حجاب (ترویج بدحجابی از طریق ماهواره و شبکه‌های اجتماعی توسط نظام رسانه‌ای غرب) ۷- عدم وجود، تولید و عرضه لباس‌های جذاب و شیک باحجاب متناسب با قواعد اسلامی ۸- ضعف غیرت مردان ۹- رواج شدن رسم و رسوم جشن‌های غربی در عروسی‌ها و مهمانی‌های ما) (ردیف‌های سؤالات ۲-۳-۷-۱۶-۲۴-۲۵-۳۸-۳۹-۴۰) تأثیر معنی‌داری بر بدحجابی از دیدگاه پرستاران ندارد.

سؤال دوم: میزان اهمیت و اولویت عوامل گرایش به بدحجابی چگونه است؟ نتایج آزمون این سؤال با استفاده از آزمون آماری فرید من نشان می‌دهد از بین دلایل ۵۳ گانه به ترتیب ۵ مورد زیر به عنوان مهم‌ترین دلایل گرایش به بدحجابی شناخته شده‌اند:

۱- فقر مالی با میانگین رتبه ۳۴.۱۰

۲- عقده دگرآزاری در بین برخی از زنان (سادیسیم) ۳۴.۰۷

۳- کار بیرون از خانه زنان ۳۳.۵۵

۴- بدحجابی پلی است برای رسیدن به ازدواج (جلوه‌گری برای پیدا کردن زمینه‌های

ازدواج) ۳۱.۴۶

۵- ارائه نشدن تعریف مشخص از پوشش الزامی زنان در جامعه ۳۱.۴۰

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۲: سنجش میزان اهمیت و اولویت عوامل گرایش به بدحجابی با استفاده از آزمون فریدمن.

ردیف	گویه ها	انحراف استاندارد	میانگین نمونه	میانگین نظری	مقدار t	معناداری	میانگین رتبه	رتبه
۱	فقر مالی	1.22	3.8429	3	5.8	.000	34.10	۱
۲	عقده دگرآزاری در بین برخی از زنان (سادیسم)	1.19	3.7714	3	5.4	.000	34.07	۲
۳	کار بیرون از خانه زنان	1.14	3.7714	3	5.6	.000	33.56	۳
۴	بدحجابی پلی است برای رسیدن به ازدواج (جلوه‌گری برای پیدا کردن زمینه‌های ازدواج)	1.18	3.5571	3	4.0	.000	31.46	۴
۵	ارائه نشدن تعریف مشخص از پوشش الزامی زنان در جامعه	1.15	3.5714	3	4.2	.000	31.40	۵

یافته‌های این سؤال با یافته‌های دیگران (یعقوبیان و همکاران، ۱۳۹۳) - بهرام‌زاده و لطفی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. اما با تحقیق علوی و حجتی (۱۳۸۶) همسو نمی‌باشد. در تحقیق انجام شده توسط یعقوبیان و همکاران، جلوه‌گری ب‌عنوان یکی از اصلی‌ترین عوامل گرایش به بدحجابی ذکر شده است. یکی از امیال درونی که در وجود زنانها قرار دارد، میل به جلوه‌گری و خودنمایی است. خداوند حکیم هیچ میل و غریزه‌ای را عبث و بی‌جهت در وجود انسان به ودیعه نهاده است. اگر این میل همانند سایر امیال وجودی انسان مورد استفاده صحیح قرار بگیرد، راهی است نیکو، به طرف کمال و سعادت؛ والا راهی است که رونده را به غرقاب حیوانیت سوق می‌دهد. از طرف دیگر، طبیعت زنان علاقه و دلبستگی بیش از حد به زینت و زر و زیورات زندگی و

تمام هم و غمشان مصروف در جمال و آرایش است. بنابراین، استفاده و به کار بردن پوشش و حجاب می‌تواند بهترین عامل اعتدال این میل درونی باشد.

بر اساس نتایج به دست آمده از این تحقیق مهم‌ترین عامل از نظر همه پاسخ دهنده‌گان، فقر ملی و اقتصادی است. عامل اقتصادی، عامل بسیاری از بدحجابی‌ها و ناهنجاری‌ها در جامعه است؛ چرا که فشار اقتصادی بر خانواده‌ها و مردم، موجب زیاد شدن فحشا و منکرات در جامعه است. یکی از مشکلات اقتصادی بیکاری است که با توجه به بیکاری جوانان، می‌توان به این مطلب رسید: بیکاری موجب می‌شود که جوان بیکار، دست به تخلف و مسائل خلاف شرع بزند در حالی که هیچ کدام به نفع اسلام و نظام اسلامی نیست و با این کار باعث شود که پدیده‌های بسیار زشت و بدی در جامعه پدیدار شود. برای مثال: وقتی که یک جوان، بیکار باشد برای حل مشکلات خود، باید یک منبع درآمدی داشته باشد که در اثر آن احتمال ارتکاب سرقت، خرید و فروش مواد مخدر، استعمال مواد مخدر، بزهکاری و روسپیگری در او شود.

سادیسیم نیز نوعی بیماری است که از افسردگی سرچشمه می‌گیرد و فرد بیمار به آزار دیگران علاقه دارد. فرد مبتلا به سادیسیم با پوشش نامناسب در بین جامعه رفت و آمد می‌کند و حس شهوت و غریزه جنسی را در جوانان بیدار می‌کند و آن‌ها را دچار مشکل می‌سازد. چنین افرادی برای ارضا بیماری خود مرتب به دنبال مدل‌های بهتر، بالاتر، زیباتر و جذاب هستند. در این تحقیق نیز افراد جامعه آماری، رواج انواع بیماری‌های روانی (افسردگی - هیستری - سادیسیم - مازوشیسم و...) را در گسترش بدحجابی تأثیر گذار دانسته‌اند.

یکی دیگر از علل اصلی گرایش به بدحجابی از دیدگاه پرستاران جلوه‌گری برای ازدواج (نیاز جنسی) است. ازدواج گرچه در دین مقدس اسلام بسیار از آن تعریف و تمجید شده است و بهترین رهنمودها پیرامون آن رسیده است تا جایی که پیامبر (ص) می‌فرمایند: "مَنْ تَزَوَّجَ احْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ" کسی که ازدواج می‌کند نصف دین خود را

حفظ کرده است. اما جلوه‌گری برای پیدا کردن زمینه‌های ازدواج راه نامناسبی است که به بدحجابی کشیده شده و پیامدهای تأسفباری نیز برای طرفین به همراه خواهد داشت.

پیشنهادها

الف) پیشنهادات کاربردی

۱. با توجه به نقش الگوها در ساختار روحی و رفتاری، پیشنهاد می‌گردد، با استفاده از راهکارهای مؤثر، الگوهای مناسب در ترویج عفاف و حجاب به جامعه شناسانده شود. برای این منظور، می‌توان با برگزاری همایش‌هایی در تبیین نقش و جایگاه زنان قهرمان در تاریخ اسلام و دوران انقلاب و دفاع مقدس الگوهای مناسب را ارائه داد. استفاده از نقش تأثیرگذار کتاب، نشریات و محیط سایبری و چند رسانه‌ای‌ها در این زمینه تأثیر گذاری بالایی خواهد داشت.

۲. با توجه به اینکه برخی بدحجابی‌ها ریشه در کم‌دانشی و عدم‌آشنایی برخی زنان با دستورات اسلام در این زمینه و فلسفه حجاب است، پیشنهاد می‌گردد با استفاده از رسانه‌های مکتوب و غیر مکتوب نسب به آگاهی بخشی و تبیین فلسفه حجاب برای مردان و زنان اقدام گردد. لازم به ذکر است آشنایی کامل مردان با فلسفه حجاب و پوشش مناسب خود و زنان و دختران تحت نفوذشان تأثیر زیادی در ترویج حجاب خواهد داشت.

۳. با توجه به این که در ترویج و تبیین جایگاه و اهمیت حجاب اغلب سلیقه‌ای عمل می‌گردد و گاه برخی روش‌ها تأثیری وارونه بر گروه هدف به‌جای می‌گذارد، پیشنهاد می‌گردد، در این رابطه با مطالعه آموزه‌های اسلامی و توجه به جنبه‌های روانشناختی و جامعه‌شناختی، از روش‌های مناسب استفاده گردد، روش‌های اقناعی، تسهیلی، ترغیبی و تلیفی از جمله روش‌های پیشنهادی پژوهشگران در ترویج حجاب است.

۴. با توجه به کمبود لباس‌های، زیبا و جذاب با رعایت حدود حجاب، پیشنهاد می‌گردد، مسئولان با برگزاری جشنواره‌های ارائه مدل‌های لباس اسلامی و حمایت از طرح‌ها و مدل‌های طراحان و تولیدکنندگان، نواقص موجود در این زمینه را برطرف نماید.
۵. با توجه به نقش فرضیه امر به معروف و نهی از منکر در اصلاح جامعه پیشنهاد می‌گردد با برآموش‌های صحیح در این زمینه و تذکر مسئولیت اجتماعی افراد، زمینه گسترش و افزایش تأثیر این فریضه در جامعه فراهم گردد.
۶. با توجه به تأثیر رسانه‌های ارتباط جمعی به ویژه صدا و سیما جمهوری اسلامی، پیشنهاد می‌گردد با نظارت بیشتر بر برنامه‌های این رسانه از پخش برنامه‌هایی که بطور غیرمستقیم بی‌حجابی و بدحجابی را تبلیغ می‌کنند، جلوگیری به عمل آید.
- ۷- با توجه به تأثیر کار بیرون از خانه و محیط کار برای زنان: ایجاد مشاغل خانگی برای زنان جویای کار می‌تواند یکی از راه‌های جلوگیری از بدحجابی باشد.
- ۸- تلاش کردن برای معرفی الگوهای پوششی متناسب با سلیقه‌های مختلف و عدم تاکید بیش از اندازه برگونه خاصی از حجاب(چادر) در تمامی مراکز و مناطق بدون داشتن توجیه کافی.
- ۹- فرهنگ‌سازی ازدواج آسان و امکان ازدواج بهنگام جوانان: ترویج فرهنگ ازدواج و استحکام بنای خانواده با حمایت از مزدوجین و فرهنگ‌سازی در این رابطه و ارائه راهکارهای عملی برای حصول به آن و سهل و آسان نمودن ازدواج از طریق: ساخت خانه‌های با مساحت کم و بصورت اقساط در اختیار زوج‌های جوان گذاردن، تأمین اشتغال آنان، ارائه مشاوره‌های خانوادگی از طریق رسانه ملی و جراید و برگزاری میزگردهای تخصصی در این زمینه و یا ساخت سریال‌های مناسب.
- ۱۰- با توجه به این‌که فقر اقتصادی از عوامل بسیار مهم در گرایش به بدحجابی می‌باشد ایجاد اشتغال برای جوانان و سرگرم کردن این قشر عظیم به کار و تلاش و ایجاد امنیت شغلی می‌تواند از بهترین راهکارها باشد.

۱۱- از بین بردن دغدغه معیشت برای خانواده‌ها و در نهایت از بین بردن شکاف طبقاتی بین فقیر و غنی و برخورد با سودجویان و سوءاستفاده‌کنندگان در جامعه اعم از مسؤولین و طبقات اول و دوم جامعه و دیگران. چراکه همسر یا مرد خانه از صبح زود به دلیل عقب نماندن از دیگران و تأمین معاش و رفع نیاز و کسب رزق و روزی و بعضاً رفاه‌طلبی بیش از حد توان تا پاسی از شب در تمام هفته حتی گاهی جمعه‌ها مشغول کاروتلاش بوده و از توجه عاطفی و معنوی اهل خانواده خود غافل است و هنگامی که همسر و پدر نتواند پاسخگوی احتیاجات غریزی و عاطفی خانواده خود باشد نوعی عقده و بیماری‌گریبان‌گیر آنان می‌شود که کمبود احساسی و عاطفی (محبت) است که در نهایت ممکن است برای ارضای آن گرایش به غیرقوت گرفته و کم‌کم زمینه‌های ناهنجاری به وجود آید تا غریزه ارضاء شود به عنوان نمونه: (به انحراف کشیده شدن بعضی از خانم‌های متأهل)

(ب) پیشنهادات پژوهشی:

بررسی راهکارهای عملی ترویج فرهنگ حجاب و عفاف در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی.

بررسی الگوی مطلوب عفاف و حجاب در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی.

بررسی آسیب‌شناختی قانونی، فکری، فرهنگی در تحقق حجاب و عفاف در فضای بیمارستانی و درمانی.

منابع و مأخذ

قرآن کریم

ابن منظور، ابی الفضل جمال الدین (۲۰۰۰م). لسان العرب. بیروت: دارصادر. چاپ چهارم.

امامی، مجتبی، و همکاران (۱۳۹۵) "گونه‌شناسی ذهنیت‌های خط‌مشی‌گذاران و مجریان درباره مدیریت مواجهه با بدحجابی در ایران؛ پژوهشی مبتنی بر روش‌شناسی کیو" فصلنامه راهبرد فرهنگ، شماره ۳۳.

بهرامزاده، محمدمهدی، لطفی، ایمان (۱۳۹۰) "نقش حجاب در جامعه و شناسایی علل رواج بدحجابی در بین جوانان مطالعه موردی: مراکز آموزشی شهراهواز" مطالعات بسیج، سال چهاردهم، شماره ۵۰.

راغب اصفهانی، حسین (۱۴۱۶ ق). مفردات الفاظ القرآن. قم: ذوی القربی.

سیاح، احمد، (بی تا). فرهنگ بزرگ جامع نوین. تهران: کتابفروشی اسلامی، چاپ نهم، جلد ۱ و ۲. علوی، حمیدرضا، حجتی، رضیه (۱۳۸۶) "عوامل مؤثر بر بدحجابی دانشجویان دختر دانشگاه شهید باهنر کرمان" تربیت اسلامی، دوره ۲، شماره ۴.

عمید، حسن (۱۳۶۷). فرهنگ عمید. تهران: امیر کبیر.

فرقانی رامندی، فاطمه، فردوسی پور، سیما (۱۳۹۰) "حجاب و عفاف و تأثیر آن در سلامت روانی" مجموعه چکیده مقالات همایش ملی گوهر عفاف، دانشگاه آزاد اسلامی ورامین - پیشوا.

محمدی آشنانی، علی (۱۳۷۳). حجاب در ادیان الهی. قم: اشراق.

مطهری، مرتضی. (۱۳۵۳). مسئله حجاب. تهران: نشریه انجمن اسلامی.

معین، محمد. (۱۳۷۹) فرهنگ فارسی. تهران: امیر کبیر.

موسوی، رضا (۱۳۹۵) "زمینه‌های شخصیتی جلوه‌نمایی بانوان از منظر قرآن و حدیث" فصلنامه اسلام و پژوهش‌های تربیتی، سال هشتم، شماره اول.

مایلافشار، فرحناز (۱۳۹۰) "تحلیلی بر عواقب سوء بدحجابی بر سلامت جامعه" هدایت، سال یازدهم، شماره ۱۱۷.

هدایت، مهدی قلی. (۱۳۶۳). خاطرات و خطرات. تهران: زوار، چ

پیشگاه علمی دانش انتظامی همدان
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی